

Verslag Educatie Meers / Borgharen 2013

**Jobien Boonman
ARK Natuurontwikkeling**

ARK

Foto: Jan Janssen

Veldlesprogramma 'Op Speurtocht langs de Grensmaas'

In 2013 hebben de Grensmaas-veldlessen plaatsgevonden op drie locaties: Meers, Grevenbicht (Elba) en Borgharen. Alle basisscholen langs de Grensmaas waren uitgenodigd om met de leerlingen van groep 6, 7, en 8 één van deze gebieden te bezoeken. De meeste schoolklassen gingen naar Meers (36 klassen). Twee klassen uit Obbicht en Grevenbicht bezochten Elba en twee schoolklassen uit de gemeente Maastricht bezochten Borgharen.

Omdat Borgharen in 2013 als nieuwe leslocatie erbij is gekomen, is meteen van de gelegenheid gebruik gemaakt om het lesmateriaal te verbreden en te vernieuwen met frisse opdrachtkaarten (zie bijlage 1), een overzichtelijk invulboekje en een geactualiseerde powerpoint presentatie.

Uitnodiging van de scholen

Begin januari en begin augustus werden de uitnodigingsbrieven verstuurd.

Aanmeldingen voor Meers/Elba

Bs Leyenbroek	Sittard	1x	Bs de Kring	Beek	3x
Bs Limbrichterveld	Sittard	2x	Bs Hubertus	Genhout	1x
Bs Overhoven	Sittard	1x	De Bron	Neerbeek	2x
Stadsjool	Sittard	2x	Moorveld	Moorveld	1x
Bs aan de Meule	Sittard	3x	Bs Don Bosco	Stein	1x
Sterrerijk	Sittard	2x	Maaskei	Stein	1x
Tovertuin	Sittard	2x	St Jozef	Elsloo	1x
Kastanje	Sittard	1x	Augustinus	Elsloo	1x
Gustav Hoefler	Sittard	1x	Poolster	Elsloo	1x
Gustav Hoefler	Geleen	1x	Maaskei	Urmond	1x
Avonturijn	Berg	2x	De Brok	Meers	1x
Bs Willibrordus	Obbicht	1x	Bs in 't Park	Susteren	6x
Deeleman	Grevenbicht	1x			

Aanmeldingen voor Borgharen

Bs Markus	Maastricht	1x	Bs de Maaskopkes	Borgharen	1x
Bs de Letterdoes	Maastricht	1x	Bs Sterkenberg	Itteren	1x
Bs 't Spoor (Limmel)	Maastricht	1x	Bs 't Spoor (Nazareth)	Maastricht	1x

In totaal aangemeld in 2013: 31 scholen, 46 schoolklassen, 1219 kinderen.

Deelname aan veldles Meers/Elba/Borgharen

Van de 46 aangemelde schoolklassen hebben uiteindelijk zeven afgemeld voor de veldles; deze zeven hebben wel een powerpoint presentatie gehad. Drie veldlessen gingen niet door vanwege geen vervoer, twee vanwege regen en onweer, één vanwege verhuizing van de school en één vanwege een ingelaste docentenvergadering.

In totaal deelgenomen in 2013: 25 scholen, 39 schoolklassen, 1044 kinderen, 363 volwassen begeleiders (leerkrachten + (groot)ouders).

Powerpoint-presentaties

Alle veldlessen worden voorafgegaan door een powerpoint-presentatie. Deze presentatie wordt in de klas gegeven. De powerpoint-presentatie duurt een uur en is een voorproefje op wat men in het veld verwachten kan, zowel wat betreft het landschap als de opdrachten die bij de veldles horen. Er wordt ingegaan op de grindwinning. Waar komt het grind oorspronkelijk vandaan en wat doen we met grind. Wat levert de grindwinning nog meer op behalve grind? Overstromingen, riviergeveiligheid en natuurontwikkeling komen hierbij aan de orde. Al tijdens deze les ontdekken de kinderen de mogelijkheden van het gebied om te struinen en te speuren. Ook wordt ingegaan op de betekenis van de natuurlijke begrazing door Konik paarden en Galloway runderen, en wordt uitgelegd hoe we ons tegenover deze dieren moeten gedragen.

Veldles

Natuur en landschap kun je het beste ervaren en begrijpen door er zelf op uit te trekken, te speuren, te onderzoeken en te beleven. Dat is de kracht van een veldles. Opdrachten vormen de rode draad van de veldles.

De klas wordt in kleine groepjes (ca. 5 leerlingen per groepje) verdeeld die in een roulerend systeem de opdrachten uitvoeren. De groepjes kunnen bijvoorbeeld kleine beestjes en vogels bekijken, menselijke en dierlijke sporen in het terrein zoeken, grote grazers observeren, waterdiertjes scheppen en bekijken, stenen zoeken enz. Voor deze opdrachten zijn materialen beschikbaar zoals verrekijkers, loepjes, schepnetten e.d. Bovendien zijn er prachtige opdrachtkaarten en zoekkaarten.

De opdrachten worden verdeeld vanuit de 'centrale plek'. Hier wordt het lesmateriaal uitgesteld. Van hieruit vertrekken de groepjes met hun opdracht en keren terug voor een nieuwe opdracht. Hier staat de veldlesbegeleider om vragen te beantwoorden, aanwijzingen te geven of om te luisteren naar de vaak kleurrijke verhalen van de teruggekomen groepjes. Soms gaat de

begeleider naar de groepjes die zich verspreid hebben, toe om nog het een en ander uit te leggen.
Bevindingen van kinderen/ouders

VOGELS /GROTE GRAZERS

Dit waren opdrachten die in de koude beginperiode van het veldles seizoen goed konden worden uitgevoerd. Met een verrekijker op pad om vogels, paarden en runderen te observeren. De meeste groepen hebben de grote grazers ook gezien. Soms moesten ze er wel een heel eind voor lopen maar dat hadden ze er graag voor over. In die eerste koude weken waren er ook al twee veulentjes, hetgeen een heleboel goed maakte. In Borgharen waren enkele kalfjes. Een komische situatie in Meers was dat er uitgebroken koeien van een boer liepen. Tijdens het herkauwen lagen ze gezusterlijk bij de Galloways.

Zowel in Meers als in Borgharen zijn de grindstrandjes prima plekken om vogels te observeren, tenminste als het water niet te hoog staat. Ze zien verschillende ganzen o.a nijlgans, en verder aalscholver en meeuwen.

STENEN ZOEKEN

Stenen zoeken is een opdracht die alle kinderen graag doen. De meeste kinderen nemen stenen mee naar huis of voor een stenen tentoonstelling op school. De helling van het 'Eiland Dael' in Borgharen is een prachtplek voor de grindopdracht. In Meers waren bij laagwater de grindrug tussen Maas en nevengeul en de grindstrandjes langs de Maas ideale locaties voor de stenenopdracht.

STROOMSNELHEID VAN DE MAAS

Deze opdracht is enkele keren gekozen in Meers en werd uitgevoerd in de nevengeul, omdat de Maas onbereikbaar was vanwege de hoge waterstand. De kinderen kregen een stopwatch mee en mochten iets in het water gooien dat drijft. Vervolgens kijken en uitrekenen hoe hard het water stroomt. In Borgharen kon de meting wel in de Maas plaats vinden.

BLOEMEN/ PLANTENSPEURTOCHT /BLADVORMEN

In het begin van het seizoen was er niets van bloemen te bespeuren. Gelukkig werd het later in het voorjaar beter. Ook in de nazomer was er nog uitbundige bloei. De kinderen zochten zoveel mogelijk bloemen en versierden daarmee een paar bladzijden van het opdrachtenboekje. Met plakband werden de bloemen opgeplakt. In het najaar blonk Grevenbicht (ELBA) uit door de grote aantallen Springbalsemien, een exoot waar de kinderen veel lol mee beleven.

KLEINE BEESTJES

Met een petrieschaaltje, een lepel en de zoekkaart "kleine beestjes" gaan kinderen op zoek naar alles wat kruipt en vliegt. Als ze een groter dier vinden komen terug ze om een grotere pot mee te nemen voor bijv. vlinders, libelles of een imposante wilgenhout rups. De kinderen verwonderen zich over sprinkhanen, kevertjes en vettige naaktslakken. Dit jaar waren er heel weinig vlinders.

WATERDIERTJES

In het voorjaar was er voor de opdracht waterdiertjes geen geschikte poel te vinden. Een grote teleurstelling voor de kinderen. Later in het seizoen werd het beter.

GROTE SPEURTOCHT

Hierbij lopen de kinderen een stukje door het veld en proberen zoveel mogelijk sporen te vinden die op de opdrachtenkaart staan. Heel veel kinderen en volwassenen zijn verbaasd over de grote hoeveelheid zwerfvuil. Soms vinden ze botjes, skeletten van vissen, veren en eierschalen

NEUZEN NAAR GEUREN

De kinderen krijgen een hulsje mee van een fotorolletje. Hierin mogen ze van alles verzamelen. Bloemen, blaadjes, mos, besjes enz. Met een takje of stevige stengel mogen ze het fijn maken zodat de geurtjes vrij komen. De kinderen gaan dan in de kring staan en geven hun geurtje door aan de ander met het vermelden van de naam van hun geurtje totdat het potje weer terug bij de eigenaar is.

De geurtjes konden, voor wie wilde, hun mix in een klein papieren enveloppe bewaren en mee naar huis nemen. Er stonden een aantal geurige planten die ze konden gebruiken o.a. wilde marjolein, wollige munt en sint janskruid. Later kwamen daar ook boerenwormkruid, kamille, driedelig tandzaad en wilde bertram bij. Elk met een specifiek odeur.

LAATSTE LES

De laatste les van het seizoen was heel verrassend en zóó leuk. Er waren 24 kinderen van groep 3 tot en met 8. Vier kinderen uit Polen en twee uit Iran die hier nog niet zo lang waren en dus een heleboel dingen niet direct snapten. Maar doordat er zoveel zintuigelijke indrukken waren bij de verschillende opdrachten hadden ze er veel plezier in. De groten hielpen de kleintjes. De begeleiding bestond uit het onderwijzend personeel en een Iraanse mamma.

WEER

Op 2 april begonnen de veldlessen. De eerste weken van april waren erg koud en nat. Er was bij wijze van spreken geen groen grassprietje te vinden, laat staan bloementjes. Ook de kleine beestjes lieten zich niet zien in het begin. De natuur verkeerde nog half in winterslaap. Zie:

<http://www.basisschoolintpark.isy-school.nl/weblog/20122013-groep-5b-6b-758/lentepad-in-klein-meers-5003>

Later werd het wat warmer. Een paar keer in voorjaar gooide regen en onweer roet in het eten, waardoor enkele lessen niet door zijn gegaan. Na de zomer was het weer doorgaans heerlijk. Eén middag was zelfs héél warm: 32 graden. De kinderen liepen letterlijk te puffen. De juf had niet gezegd dat ze drinken mee mochten/ moesten brengen. Bij een andere les moesten we vluchten vanwege het onweer. Toen de kinderen bij de auto kwamen begon de hoosbui. Gelukkig konden ze nagenoeg droog de auto's in.

WATERSTANDEN

De stand van het water was heel wisselend. Een paar keer was het in Meers zo hoog dat het moeilijk was om een plekje te zoeken waar nog wat grind lag. Het leek alsof het vloed werd. Je zag het water steeds dichterbij komen. Maar het was gelukkig ook een aantal keren heel laag zodat de kinderen in Meers de nevengeul konden oversteken naar de Maas.

Conclusie

De mogelijkheid om vrij rond te kunnen struinen en zelf op onderzoek te gaan om allerlei dingen te gaan ontdekken, spreekt kinderen erg aan. Het is ook volgens de leerkrachten een goede lesvorm. De leerlingen (en ouders) vinden de gebiedjes mooi, en iedere keer komt nog steeds de vraag of de gebieden vrij toegankelijk zijn. Kinderen vinden dat niet vanzelfsprekend. Het is een goed teken dat ze het plan hebben om zeker nog een keer terug te komen. Enkele reacties van de scholen zijn te vinden in bijlage 2.

Dankzij de financiële bijdrage van Rijkswaterstaat/Maaswerken, Consortium Grensmaas en Provincie Limburg en de gastvrijheid van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer hebben in 2013 weer heel veel kinderen en volwassenen kunnen genieten van dit belangrijke en leuke project

provincie limburg

PLATTELAND
IN UITVOERING
Dat doen we samen!

ARK
NATUUR
ONTWIKKELING

Bijlage 1: Opdrachtkaarten

Bladeren

Dit heb je nodig
 - Planten
 - Microscopie

Op de oevers van de Maas leeft het van de planten. In allerlei soorten en maten. Let eens op al die bladvormen! Dieren maken erop gebruik van bladeren. Niet alleen als voedsel, maar ook als schuilplaats, verstoppokje, parasitatie of als bouw materiaal. Er is keus genoeg. Kijk maar.

Verzamelen
 Verzamel van 10 verschillende planten een blad en geef antwoord op de volgende vragen:

1. Hebben de bladeren allemaal dezelfde vorm?
2. Hebben de bladeren allemaal dezelfde kleur?
3. Is er gegoten van een blad?
4. Geef aan welke vormen de bladeren hebben.
5. Hoe zien de bladeren eruit?
6. Hoe voelen de bladeren aan?
7. Plak de mooiste bladeren in je boekje.

Bloemen

Dit heb je nodig
 - Bloemen
 - Lente

Bloemen fleuren de natuur op, vinden wij mensen. Voor een heleboel dieren zijn bloemen van levensbelang! Insecten halen er bijvoorbeeld nectar en stuifmeel uit. Het is hun voedsel. Later in het jaar ontstaan in de bloemen zaden. Daarvan smaken muizen, vogels, mieren en kevers.

Bloemen zoeken
 Bezoek het gras en langs boordrand, struiken en graskanten kun je veel bloemen vinden. Zo vijf minuten zoeken.

1. Kies aan welke kleuren bloemen je tegekent.
2. Schrijf ook op welke bloemkleur je het meest ziet.
3. Noem welke kleur dicht heeft.
4. Geef aan hoe de bloem ruikt.
5. Geef aan wat je in de bloem ziet.
6. Zk er ook stuifmeelpoeder in je bloem? Zo ja, veeg met je vinger een beetje poeder in het rondje.
7. Geef je bloem een mooie naam.
8. Plak hem in je boekje.

Mijn bloem
 Kies één bloem uit die je mooi vindt.

Galloway runderen

Dit heb je nodig
 - Runderen
 - Dierpark
 - Verrekijker

De galloway runderen langs de Maas leven in een kuddes en zoeken zomer en winter zelf naar voedsel. Grazen, knabbelend, poepend en rondtrekkend, geven ze het natuurlijke landschap vorm. Ze snoeien het struikgewas, onderhouden de graslanden en bemesten de grond. Ook verspreiden ze zaden en maken ze paadjes.

De runderen eten lang niet alles wat ze tegenkomen op. Ze laten genoeg voedsel en verstoppokjes over voor andere dieren zoals hazen, konijnen, muizen, vogels en insecten.

Kuddes observeren
 Ga op zoek naar de kuddes en houd ongeveer 25 meter afstand.

Maak een portret
 Kies één kuddetier uit en teken het met de naam. Welke kleur heeft zijn vacht? Maak een tekening van de galloway.

1. Tel de runderen en probeer het aantal kalfen, stieren en koeien te ontdekken.
2. Hoe reageren de runderen op jouw aanwezigheid?
3. Bekijk de runderen ongeveer 5 minuten heel aandachtig. Wat doen ze?

De grote speurtocht

Dit heb je nodig
 - Dieren
 - Dierpark
 - Verrekijker

In de natuur laten de meeste dieren zich niet zo gemakkelijk zien. Maar je kunt wel ontdekken waar ze gelopen, gelegen, gegelpt of gepoepd hebben. Soms kun je de dieren zelfs nog ruiken! Als je op zoek gaat naar diersporen ontdek je al snel dat ook mensen hun sporen achterlaten in de natuur.

Speuren naar sporen
 Ga op zoek naar de volgende sporen. Noteer wat je vindt.

1. Fovotrukken
2. Uitwerpselen
3. Houdeken
4. Vissporen
5. Urinsporen
6. Overige diersporen
7. Sporen van mensen

Soms zijn sporen kun je meemaken naar achter, zoals wieren, schiedelen of een sangeknagde stam hou.

Kleine beestjes

Dit heb je nodig
 - Insecten
 - Verrekijker
 - Microscopie

Vlinders, kevers, bijen en veel andere insecten houden van zon en warmte. Ze voelen zich thuis in graslanden, langs zonnige boordranden en waterkanten of op open plekken in een bos. Als het landschap dichtgroeit met schaduwrijk bos, verdwijnen deze soorten. Grazers zoals runderen, paarden en bevers zorgen dat het landschap zijn open, zonnige plekken behoudt. Dat doen ze door te knabbelen aan bomen en struiken. Ze eten hiervan de bast, jonge twigen en nieuwe kiemplanten.

Verzamelen
 Ga op zoek naar kleine beestjes. Hang ze voorzichtig en bekijk ze heel goed.

Mijn dierje
 Kies één beestje uit en bekijk het goed.

1. Noteer zijn naam.
2. Hoe reageren de beestjes op je aanwezigheid?
3. Noteer zijn naam.
4. Schrijf de plek op waar hij zit.
5. Beschrijf zijn uiterlijk: kleuren, poten, vleugels, ogen, beharing, voetsporen.
6. Maak een duidelijke tekening van jouw beestje.

Konik paarden

Dit heb je nodig
 - Paarden
 - Verrekijker

De konikpaarden langs de Maas leven in een kuddes en zoeken zomer en winter zelf naar voedsel. Grazen, knabbelend, poepend en rondtrekkend, geven ze het natuurlijke landschap vorm. Ze snoeien het struikgewas, onderhouden de graslanden en bemesten de grond. Ook verspreiden ze zaden en maken ze paadjes.

De paarden eten lang niet alles wat ze tegenkomen op. Ze laten genoeg voedsel en verstoppokjes over voor andere dieren zoals hazen, konijnen, muizen, vogels en insecten.

Kuddes observeren
 Ga op zoek naar de kuddes en houd ongeveer 25 meter afstand.

Maak een portret
 Kies één paard uit en teken het met de naam. Welke kleur heeft zijn vacht? Maak een tekening van de konik.

1. Tel de paarden en probeer het aantal walfen, hengsten en merries te ontdekken.
2. Hoe reageren de paarden op jouw aanwezigheid?
3. Bekijk de paarden ongeveer 5 minuten heel aandachtig. Wat doen ze?

Lijkenpikkers

Dit heb je nodig
 - Doodskop
 - Dierpark
 - Verrekijker

Doodskop is in de natuur net zo gewoon als geboren worden. En gegelpt worden is net zo normaal als eten. Dieren sterven door ouderdom, ziekte, ongeluk en voedselgebrek, of door aanval van roofdieren. Dode dieren zijn een nuttige bron van leven. Andere dieren kunnen het vlees bijvoorbeeld gebruiken als voedsel. Of ze nemen harsplukken om een nest te bouwen.

Kadaver studie

1. Kun je zien van welk dier het kadaver is?
2. Kun je het lik kadaver?
3. Verkooft het lik in goede staat?
4. Zou het dier al lang dood zijn?
5. Kun je zien hoe het dier aan zijn eind gekomen is?
6. Hebben andere dieren netjes gepoepd gemaakt van het lij?
7. Zie je dieren op het kadaver? Zo ja, welke?

Neuzen naar geuren

Dit heb je nodig
 - Neus
 - Kien stakje
 - Geurkapsel

Dit is een opdracht voor snuffelaars, voor echte speurmeesters. Je gaat op zoek naar geuren. Die geuren menig je in een potje. Zo bouw je een uniek Grensmaas-parfum.

Bereidingswijze

- Verzamel in je potje geurige dingen zoals: blaasjes, bloemblaadjes, mos en aarde.
- Ruik eraan.
- Roer zo nodig met een stakje, en stamp of veeg de blaasjes een beetje bij.
- Ruik of je luchtje af is. Je kunt zo nodig nog wat toevoegen.
- Klaar? Sluit je ogen en ruik nog eens goed.
- Als iedereen aan de beurt is geweest, geef je de potjes met de kien mee aan elkaar door.
- Ruik aan alle potjes.
- Schrijf op wie het lekkerste parfum heeft bereid en hoe het heet.
- Noteer ook wie het meest lekkere parfum heeft bereid en hoe het heet.

Test je neus
 Kun jij je eigen geurje herkennen?
 Doe je ogen dicht.
 Een grote kien laat jou een voor een aan de potjes ruiken.

Koueren van de geuren

- Ga met zijn allen in een kringetje staan.
- Hou om de beurt je potje omhoog en noem de naam van jouw parfum.

Herken je jouw eigen parfum?
 Je mag je eigen parfum in het geurkapsel doen en meenemen naar school.

Plantenspeurtocht

Alle planten in de natuur hebben hun eigenaardigheden of bijzonderheden. Ze hebben iets waardoor ze opvallen. Dat kan te maken hebben met hoe ze eruit zien, hoe ze voelen of ruiken, of met de plek waar ze staan.

Go op speurtocht!
Zoek in de wereld van de planten naar:

1. Wapendragers.
2. Ziekten.
3. Liefhebbers.
4. Lekkere dingen.
5. Zachte types.
6. Beschreven types.
7. Slapzozzen.

Geef in je boekje aan welke planten je hebt gevonden.

Stroomsnelheid van de Maas

Dit heb je nodig

- Sleuwaal

Je meet de stroomsnelheid van de Maas. Aan de rand en middenen. Lets dient toe het gaat.

Zoek twee stukken hout en twee stokken.

1. Stroomsnelheid meten aan de rand van de Maas.
2. Stroomsnelheid meten middenen de Maas.
3. Waar in de Maas zouden het liefst jonge visjes willen zweerven? Leg uit waarom.
4. Heb je kleine visjes gezien?

Zoek een goed begruend en leg daar op de oever een stok.
Bring op deze plek een stuk hout in het water, een halve meter van de kant.
Laat het stuk sluisen. Let op dat er geen obstakels zijn.
Loop 30 sec. met het stuk mee en leg op het eindpunt ook een stok.
Hoe hard moest je lopen om het houtstuk bij te houden?
Je antwoord aantekenen in het boekje.
Hoe ver is het stukje hout in 30 sec. verplaatst?
Meet dit met een maatlat. Een grote stap = 1 meter. Inruilen in je boekje.

Dee het zeltde als bij vraag 1. Maar gaai het stuk hout naar het midden van de Maas. Pas op dat je niemand raakt!

Vogels

Dit heb je nodig

- Vogelsoort
- Zoekkaart vogels

In de natuurgebieden langs de Maas is voor vogels veel voedsel te vinden en er zijn goede plekken om nesten te bouwen. Toch krijg je die vogels lang niet allemaal te zien. Misschien houden ze zich schuil, of zijn ze klein en onopvallend. Soms zitten ze niet te ver weg. Een verrekijker en je eigen oren kunnen helpen om de vogels op te sporen.

Vogels spotten
Ga op zoek naar vogels. Gebruik je ogen en oren.

Mijn vogel
Bekijk één vogel heel goed.

1. Noem welke vogel(s) je hebt gezien.
2. Noem welke vogel(s) je heeft gehoord. Als je de naam niet weet, mag je zelf een passende naam verzinnen. Zet ook je handen eens achter je oren, om beter te kunnen horen.
3. Noem waar de vogels waren.
4. Noem zijn naam.
5. Schrijf op waar hij zit, wat hij doet, of hij alleen is, en of hij gekudt maakt.

Klimaat

Dit heb je nodig

- Kaarten van Europa
- Zoekkaart klimaatsoorten

Het klimaat verandert. De aarde wordt warmer. Het warmere klimaat schuift naar het zuiden onze kant op, met een snelheid van 11 meter per jaar. Dat is 8 km per jaar.

1. Hoeveel kilometer is het klimaat opgeschoven over 100 jaar?
2. Ruken ook uit hoeveel kilometer het klimaat is opgeschoven over 50 jaar.
3. Welk klimaat heerst over vijfzig jaar hier?

Aan het eind van de 21ste eeuw zal de gemiddelde temperatuur bij ons 2°C hoger zijn. Dat legt geen enkel grote dreiging aan de andere planten en dieren. Voelen deze opwarming heel goed. Soorten uit het zuiden voelen zich meer en meer aangepast aan het noordse. Ze komen naar hier. Deze nieuwe mens ruken naar klimaatsoorten.

4. Op de zoekkaart staan de nieuwkomers die van warmte houden. Heb je vandaag bevestiging van welke soorten gezien? Zo ja, welke?

Stenen zoeken

Dit heb je nodig

- Verrekijker
- Loper
- Buis
- Zoekkaart waterbeestjes

Stenen ontstaan doordat rotsblokken in de bergen tussenvallen in kleine stukjes. Ze worden meegewaaid door bergbeekjes en rivieren. De stenen rollen en schuren in het water over elkaar heen. Daar worden ze rond en glad van. De Maas heeft stenen meegespoelen uit de Ardennen en hier neergeloopt. Men noemt deze stenen Maasgrind. Langs de Groenemaas wordt de grind afgegraven om er asfalt en beton van te maken. Door de afgraving ontstaat meer ruimte voor de rivier. Ook na de afgraving blijft er op de oever altijd nog grind liggen. Er zitten mooie stenen tussen. Ga maar eens zoeken.

Stenen zoeken
Zoek 10 stenen.

1. Zien er twee het zeldste uit?
2. Welke kleuren hebben de stenen?
3. Welke kleur(en) heeft jouw steen?
4. Lopen er witte wasbeentjes door jouw steen?
5. Is jouw steen glad of ruw?
6. Is jouw steen opgebouwd uit korreltjes zand?
7. Zoek je stenen op de zoekkaart. Weet je zijn naam?
8. Je mag ook zelf een passende naam verzinnen.
9. Hoe oud is jouw steen?

Waterdieren

Dit heb je nodig

- Verrekijker
- Schuilen
- Loper
- Loper
- Schuilen
- Zoekkaart waterbeestjes

In de waterrijke Maasvallei leven allerlei soorten waterbeestjes. Kleine waterbeestjes zoeken meestal plekken op waar het water stil staat of niet hard stroomt. De ondiepe poelen naast de Maas zijn goede plekken om waterbeestjes te scheppen. Je gaat deze diertjes benutten.

Beginnen
Ga met meelven met een schepje!

Mijn beestje
Kies één beestje uit. Schrijf het in een potje of schaalje. Bekijk het dierje goed.

1. Kijk in het water en kruis aan wat je ziet.
2. Noem welke diertjes je hebt gevonden. Gebruik de zoekkaart. Als je de naam niet weet, mag je zelf een passende naam verzinnen.
3. Welk beestje komt het meeste voor.
4. Noem zijn naam.
5. Beschrijf zijn belangrijkste kenmerken, poedjes, ogen, voetjes etc.
6. Beschrijf zijn gedrag: zwemmen, jagen, verstopten, stil zitten etc.
7. Maak een tekening van jouw beestje.
8. Maak je tekening.
9. Laat alle diertjes weer vrij in het water. Let op dat er geen achterblijven.

Vangen
Vul nu één van de witte bakken met water. Schep daarna saks met het net. Iedereen komt aan de hand! Kruis het schepnet beneden buiten boven de bak en spoel de beestjes los van het net.

Verslag van de Maaskei in Stein

Al enige jaren doet groep 8 mee aan het Grensmaasproject. Als voorbereiding was er een presentatie in de klas, waarin werd besproken wat het project inhoudt. Aan de hand van beelden en het verhaal van juf Jobien van Stichting de Ark werd ons duidelijk, welke waarde dit project heeft voor de ontwikkeling van de natuur en de veiligheid van de bewoners langs de Maas. Verder kregen we veel informatie over de Maas zelf.

Op een zonnige vrijdagmiddag trokken we naar de uiterwaarden van diezelfde Maas in Meers, waar we volop tijd en ruimte hadden om proefjes te doen en planten en dieren te bekijken. En natuurlijk, daarna lekker te badderen in de Maas.

Kortom..... een gezellige maar ook zeer leerzame activiteit.

Verslag van de Grensmaas door de Maaskei in Urmond

Mevrouw Jobien kwam een paar weken geleden in onze klas. En het onderwerp was de grensmaas. Ze vroeg van alles aan ons, bijvoorbeeld wat voor dieren er leefden in de grensmaas, zoals de bever, paarden, en nog veel meer. Ze vroeg ook aan ons, waar begint de maas nu eigenlijk? Het antwoord hierop is in Frankrijk. De grint komt ook uit Frankrijk door de watervallen. Het water neemt de stenen mee naar Nederland door de stroming. En daar halen wij het grint weer uit het water. Dat gebruiken we voor huizen en wegen te bouwen. Ze vertelde ook nog dat wij zelf naar de grensmaas zouden gaan. We gingen hiervoor naar Meers, het was heel leuk en interessant. Je mocht diertjes vangen en onderzoeken, we hadden dan ook van alles gevonden en gevangen, bijvoorbeeld Jorn en Etienne hadden twee kikkers gevangen. En Etienne had ook nog een dode kreeft gevonden. Mevrouw Jobien vertelde zelfs dat de grensmaas vroeger een zee was. Verder kon je mooie stenen zoeken en naar paarden kijken met een verrekijker. Iedereen vond het super leuk.

Zie ook filmpje en foto's van meester Ivo van de Poolster

filmpje GRENSMAAS.htm

Hallo Jobien,

Hierbij stuur ik je enkele foto's van hedenochtend, toen we te gast mochten zijn bij die prachtige Grensmaas in Meers.

Hartelijk dank (nogmaals) voor jouw enthousiaste en vakkundige begeleiding en hopelijk tot een volgende keer.

Het was voor klein en GROOT een fantastisch ervaring. De kinderen waren héél enthousiast !!

Met vriendelijke groet,

Ivo Stijnen

Bs De Poolster Elsloo

Hallo Jobien

Graag willen wij, de kinderen en de leerkrachten van bs. Onder de Kastanje, je nogmaals heel hartelijk bedanken voor je inzet en enthousiasme tijdens de theorie- en praktijklessen betreffende het Grensmaas project in Meers.

Ieder jaar weer genieten we met z'n allen van een heerlijke tijd, op school maar vooral in de natuur.

Wij hopen dat dit project nog een lang leven beschoren is, nogmaals heel hartelijk bedankt.

Bijgevoegd een dvd die laat zien hoe leuk de kinderen dit vinden en vol overgave in de natuur bezig zijn.

Met vriendelijke groeten Margo

Dinsdag 24 september zijn wij naar de grensmaas gegaan bij meers.

We hebben daar heel veel lol en plezier gehad maar zijn ook vies geworden. Bij de meeste kinderen kwam er heel veel water uit hun schoenen hun sokken waren helemaal doorweekt. ....

ik begin bij s' morgens

de school was begonnen we pakten onze spullen en moesten gaan zitten, er wordt ons nog wat informatie verteld bijvoorbeeld bij wie je in het groepje zat. Toen we er waren kregen we allerlei spullen en gingen we lopen. We gingen vogels konniken en galloways zoeken, we hebben veel vogels gevonden zoals de blauwe reigeren zwanen zoals de wilde gans en we liepen door heel veel moerassen en het was vies en drassig en we liepen door een mega bos dat daar stond en dacht ik dat we verdwaald waren. Maar met goed resultaat want we zagen galloways in een groep van zes en konniks in een groep van acht uiteindelijk zijn we terug gelopen op een veel snellere weg en zijn we stenen gaan zoeken ik heb een vuursteen, aziatische schelpjes gevonden een zand+kwarts steen gevonden toen heb ik het veel naar mijn zin gehad en ben super nat geworden en daarna heb ik mijn schoenen omgewisselt en mijn broek verder niets geworden. Op de terugweg zaten we in de zelfde auto en de meester essemijn en piotr reden achter ons het was heel erg leuk.

Groetjes Van : Julia

**Eigenlijk zijn bevers bouwvakkers en
archeologen**

Vandaag dinsdag 24 september gingen we naar grensmaas meers we liepen eerst langs de 2000 jaar oude bomen en toen waren we op een open plek dat werd de verzamelplek. Ons groepje: Celine, Ezehiel, Joep, De moeder van Ezehiel en ik, gingen eerst op zoek naar de galloway runderen & de Konik en tegelijkertijd moesten we ook nog vogels zoeken. We liepen door het moeras, bos, water & op de stenen na een kwartier lopen vonden we de konik paarden het wat echt SUPER VET we zagen ook ontsapte koeien en ganzen van een te luie boer om ze terug te halen daarna zijn we stenen gaan zoeken net toen ik me gesneden had kregen we bananen en/of appels toen gingen we door met zoeken van stenen daarna gingen we opzoek naar lekker ruikende bloemen en/of planten en we deden die in een zakje en dan heb je een soort geurtje toen ben ik door het water gerend en een soort tand maar toen ging ik erop staan en toen deed dat pijn en toen schopte ik er tegen aan en toen belande hij in het water toen we klaar waren wou de meester me niet meer in de auto omdat ik onder de modder en water zat stenen Gr.Ellemijn

We zijn naar de Maasgrens geweest. Dat was echt super leuk. Toen we daar kwamen zagen we veel dieren, ze hebben allemaal een eigen functie daar bijvoorbeeld de paarden en runderen die helpen met het grasmaaien want anders groeit alles dicht, er waren ook vlinders bijen en andere insecten, ook nog super veel vogels waarvan ik de naam niet weet, ook waren er vossen en bevers. natuurlijk ga ik niet alle dieren opnoemen. We kregen daar ook allemaal opdrachten die we zelf mochten kiezen, ik vond het

allerleukste kiezelstenen zoeken want dan mochten we in het water. En als we iets vonden wat we leuk vonden mochten het houden maar we mochten geen dieren mee nemen, jammer hé, maar goed. Ik had paar kiezelstenen meer naar huis genomen en paar stenen, ik ben ook nog in het water geweest. Ik vond het een top dag.

We hebben langs heel ouwe bomen gaan lopen. Die ze voor de eer recht op gezet was. Want ze waren al een paar miljoen jaar oud. Dus ze hebben jesus nog meegemaakt(als die bestaat. (bram)

Op 24 september kregen wij veldles in de Grensmaas in Meers. Ik dacht eerst dat we gewoon door een veld zouden lopen , maar we moesten door moeras en dat was heel erg vies dus dat was echt niet leuk. Mijn schoenen zaten na afloop vol met modder en er zat zelfs modder in. Toen moesten we door een klein bos met allemaal spinnenwebben die in je gezicht kwamen. Ik vond het heel erg dat mensen daar gewoon oude stoelen en plastic dingen neer gooien. Dat is erg slecht voor het milieu. Daarna gingen we terug.